* פורסם בעיתון "הארץ", 18.1.2022.

אפשר גם לאהוב בני אדם, גם לפעול לשינוי הרגלי צריכה וגם לצמצם ילודה

דן ברא"ז

אבנר דה שליט הוא מוותיקי החוקרים בישראל במדיניות סביבתית. כמי שמלמד אתיקת אקלים באותה הפקולטה, אני רוחש לו כבוד רב. לצד זאת, אני סבור שהטענה שלו ש"הפחתת מספר הילדים לא תעזור למאבק במשבר האקלים" שגויה. מעבר לכך, אני סבור שמעיון בשני טיעונים שעלו בדבריו ניתן להפיק לקחים חשובים לדיון על ילודה ואקלים.

הטיעון הראשון והמרכזי של דה שליט הוא שישנם שינויים שניתן לעשות בצריכה שלנו שהיעילות שלהם גדולה מצמצום ילודה. אפשר וכדאי לדון במספרים, אבל אין צורך בכך כאן. נניח שישנם שינויים בצריכה שיעילים יותר מצמצום ילודה. האם נובע מכך שהפחתת מספר הילדים לא תעזור למאבק במשבר האקלים? לא. דה שליט מציב בפנינו ברירה כוזבת. אפשר לצמצם ילודה וגם לשנות צריכה. למעשה, מצבנו כל כך חמור שאין לנו ברירה אלא לפעול בכל הזירות. אפילו אם נשנה משמעותית את הצריכה שלנו, כל עוד אנחנו הרבה אנשים עדיין נפלוט הרבה. דה שליט מציע למשל שאת הפגישות שלנו עם אנשים מחו"ל נעשה בזום במקום לטוס. אני מסכים. אבל מעבר לזום לא יציל אותנו מהמשבר. טביעת הרגל הסביבתית של זום וכל טכנולוגיות המחשוב והתקשורת שאנחנו כבר לא מסוגלים בלעדיהן משמעותית ואם מכפילים במספר האנשים שצורכים טכנולוגיה זו, המספרים עצומים.

מעבר לכך שצריכים להיזהר מברירות כוזבות, אני חושב שטמון כאן לקח נוסף. דה שליט מחפש במאמרו את הַגורם למשבר האקלים ואת הַפתרון למשבר האקלים, בה"א הידיעה. כשאני מלמד אתיקת אקלים אני נתקל בהלך המחשבה הזה שוב ושוב. כשאנחנו נתקלים במשברים, אנחנו אוהבים לסמן גורם אחד כמקור הבעיה והמפתח לפתרון. משבר האקלים הוא לא כזה. למשבר האקלים אחראים גם חברות הדלקים וגם שורפי הדלקים, גם יצרני המוצרים המתכלים וגם הצרכנים שבוחרים בהם, גם מגדלי הבקר וגם אוכלי הבקר, גם ראשי מדינות שיש להם כוח לשנות את המצב ולא עושים זאת וגם מי שבחרו בהם. ומשבר האקלים לא ייפתר אם לא נפעל בכל הזירות.

טיעון נוסף שדה שליט כנראה לא התכוון אליו אבל יכול להשתמע מדבריו, הוא שפעילים לצמצום ילודה הם בעצם שונאי אדם באופן כזה או אחר. אפשר לדון בכוונות ובערכים של אותם הפעילים, אבל גם בכך אין צורך. הטיעון הוא לגופו של אדם, לא לגופו של עניין. גם אם נניח לצורך הדיון שיש פעילים שונאי אדם, לא נובע מכך שהפחתת מספר הילדים לא תעזור למאבק במשבר האקלים. הטענה לא רלוונטית.

מעבר לכך שצריכים להיזהר מטיעונים לגופו של אדם, אני חושב שטמון כאן לקח נוסף. לפעמים אנשים חושבים שיש סתירה בין תמיכה בצמצום ילודה לבין אהבת אדם. לפעמים חושבים שאם ההסבר לכך שמביאים פחות צאצאים הוא הזיהום שהצאצאים יגרמו לו, נובע מכך שמתייחסים לילדים כאילו שזיהום הוא המאפיין המרכזי והחשוב שלהם. אולי לכך התכוון אבנר דה שליט, טום ווימן ביטא מחשבה זו בראיון ל"הארץ", ואני נתקל בה בכיתה. זו טעות. יש לי ילד, אני אוהב אותו בכל ליבי, הוא לא זיהום. אין סתירה בין הטענה הזו לטענה שכשאני ואשתי מחליטים כמה ילדים להביא לעולם, ניקח בחשבון את ההשלכות הסביבתיות של ריבוי ילדים ולא נביא יותר משניים. הטענה שצריכים לצמצם ילודה מופנית לזוגות שמתלבטים אם להביא ילד נוסף לעולם, לא לילדים שכבר באו לעולם. אותם אנחנו מחויבים לאהוב, לכבד ולדאוג לשלומם. בדיוק בשביל זה אנחנו קוראים ללדת פחות, כדי להציל את העתיד של מי שנולד. אפשר גם אפשר לאהוב אדם וגם לתמוך בצמצום ילודה.

"עלינו להפחית את הצריכה, להשקיע במחקר ופיתוח, לשפר את הטכנולוגיות, להתנתק מדלקי מאובנים ולעבור לאנרגיות מתחדשות" כפי שאומר דה שליט. ואנחנו גם צריכים להפסיק לחפש אשמים, לאהוב בני אדם וללדת פחות. אין סתירה בין הדברים.